

A bírálóbizottság értékelése

Karsai Lászlónak az MTA doktora cím elnyeréséért benyújtott, „Szálasi Ferenc. Politikai életrajz” című doktori disszertációja az opponensek és a bíráló bizottság egybehangzó véleménye alapján hiánypótló munka, jelentős hozzájárulás az 1930–1940-es évek magyarországi társadalmi-politikai viszonyainak mélyebb megértéséhez és árnyalt értékeléséhez. Szálasi az adott időszakban – korábbi katonai pályájával szakítva – megszervezte és vezette a Horthy-korszak legjelentősebb szélsőjobboldali, ellenzéki mozgalmát és pártját, mely – különösen az 1939. évi választásokon – jelentős társadalmi támogatottságot tudott felmutatni. Maga a pártvezér pedig a második világháború utolsó hónapjaiban miniszterelnökként majd az állam- és kormányfői poszt egyesítésével önmaga kreálta „nemzetvezetőként” az állami hierarchia csúcsára jutott és meghatározó szerepet játszott az ország történetének egyik legtragikusabb fejezetében.

Az opponensek és a bíráló bizottság új tudományos eredményként értékelte Szálasi személyiségfejlődésének és személyiségképének árnyalt, nem az el- vagy megítélést, hanem a megértést célzó bemutatását, mely részletekben gazdag képekben mutatja be családi származását, katonatiszti pályafutását, sokáig perifériára szorult politikusi karrierjét, a végül hatalomra került és azt gyakorló politikust és nem utolsó sorban a magánembert. A korábbi szakirodalom nem sok teret szentelt a sokszor mérhetetlenül zavaros nyilas ideológiának, a hungarizmusnak, így jelentős új tudományos eredménye a disszertációnak Szálasi eszmerendszere kialakulásának és az erre épülő politikai programjának rekonstruálása, a hungarizmus elhatárolása mind az olasz fasizmustól, mind a német náci ideológiától. Alapvetően új, minden eddiginél átfogóbb ezen belül Szálasi a zsidókérdésről vallott nézeteinek összegzése, mely kérdésben a németek által hatalomba juttatott politikus még támogatóival is szembekerült. A hazai történetírásban sokáig kísértett a „guruló márka” mítosza, miszerint a magyar nemzetiszocialista pártok a Harmadik Birodalom anyagi támogatásával érték el sikereiket. Karsai disszertációja leszámol ezzel a mítosszal, bizonyítva, hogy Szálasi és pártja nemcsak Horthy, hanem Hitler számára sem jelentett soha reális alternatívát – egészen az utolsó pillanatig. Ugyancsak a disszertáció új tudományos eredményeként értékelte a bizottság a nyilas mozgalom és párt jelképrendszere kialakulásának és e szimbólumok használatának bemutatását, a mozgalom és párt szervezeti és vezetési modelljének feltárását, valamint – kisebb fenntartással – a párt társadalmi összetételének meghatározására tett, nem igazán reprezentatív kísérletet.

Hiányolta ugyanakkor a bizottság a disszertáció historiográfiai és köztörténeti beágyazottságát. Azaz egyrészt azt, hogy a munka nem tartalmaz egy, a történetírás e téren elért eredményeit összegző-elemző historiográfiai fejezetet, nem mutatja be kellőképpen azt a bázist, amihez képest megfogalmazza a saját alapkutatásaira épülő új tudományos eredményeit. Másrészt helyenként hiányolta a bizottság a biográfia hazai és nemzetközi köztörténeti beágyazottságát, tudomásul véve ugyanakkor Karsai László érvelését, miszerint Szálasi politikusi pályafutásának túlnyomó többségét „várakozva”, a politikai élet perifériájára szorulva töltötte.

A bíráló bizottság mindezek alapján javasolja az MTA doktora cím megadását Karsai Lászlónak.